

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Юридичний факультет

Кафедра конституційного,
адміністративного та фінансового
права

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: «Актуальні проблеми господарського права»

на тему:

„Право довірчої власності”

Студентки 1 курсу групи ПРм - 12
Галузь знань 0304 «Право»
Спеціальність 8.03040101 «Правознавство»
Окіпної О.І.
Керівник: д.ю.н., проф. Гречанюк С.К.

Національна шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

ТЕРНОПІЛЬ – 2016

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ДОВІРЧОЇ ВЛАСНОСТІ	5
1.1. Довірча власність чи договір управління майном – український вибір.....	5
1.2. Історія виникнення інституту трасту.....	8
РОЗДІЛ 2. МІСЦЕ ДОВІРЧОЇ ВЛАСНОСТІ В СИСТЕМІ ПРАВА УКРАЇНИ	11
2.1. Правова природа довірчої власності.....	11
2.2. Місце довірчої власності в системі українського права.....	15
2.3. Договір довірчого управління майном, як форма реалізації правового інституту довірчого управління майном в Україні.....	18
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДОВІРЧОЇ ВЛАСНОСТІ (ФІДУЦІЇ) В УКРАЇНСЬКОМУ ПРАВІ.....	23
3.1. Забезпечувальна природа довірчої власності.....	23
3.2. Перспективи довірчої власності (фідуції) в українському праві.....	29
ВИСНОВКИ.....	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	33

ВСТУП

Розвиток суспільних відносин завжди вимагає свого забезпечення відповідними правовими інституціями, які належним чином регулювали б цей процес. За таких умов у цивілістиці з'являється велика кількість нових правових конструкцій для регламентації правового простору реалізації діяльності суб'єктів цивільно-правових відносин, до яких відноситься і інститут довірчого управління майном.

Єдиної наукової думки про те, яку ж конструкцію треба вводити, щоб ліквідувати прогалини в управлінні майном, у цивілістиці України до цього часу ще не існує. Р.А. Майданик і С.О. Сліпченко в наукових дослідженнях зупинилися на необхідності введення конструкції довірчої власності (trust), а М.М. Слюсаревський вказує на інститут управління чужим майном як єдино правильну альтернативу довірчій власності. Актуальність обраної теми дисертаційної роботи збільшилася з прийняттям Закону України від 19 червня 2003 р. „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України”, який запроваджує в право України інститут довірчої власності і проголошує формою його реалізації договір управління майном.

Незважаючи на наявність наукових досліджень у цій сфері, питання правового регулювання довірчого управління майном продовжує залишатися дискусійним, що є вагомою підставою для нового дослідження з приводу розвитку й застосування цього інституту.

Теоретичну основу для виконання курсової роботи склали праці видатних вчених у галузі цивільного права: М.М. Агаркова, Ч.Н. Азімова, С.М. Братуся, А.В. Венедиктова, В.В. Вітрянського, М.В. Гордона, Д.М. Генкіна, О.В. Дзери, В.О. Дозорцева, І.В. Жилінкової, О.С. Йоффе, В.М. Коссака, О.О. Красавчикова, Н.С. Кузнецової, В.В. Луця, Р.А. Майданика, В.Ф. Маслова, Г.К. Матвеева, Д.І. Мейера, Р.Л. Нарішкіної, В.І. Спасибо-Фатеевої, Є.О. Суханова, Я.М. Шевченко, Є.О. Харитонова та ін.

Метою роботи є комплексне дослідження інституту довірчого управління майном, зокрема права довірчої власності як способу володіння майном, який має бути досягнутий шляхом критичного аналізу наукової цивілістичної доктрини, існуючої юридичної практики і стану законодавства в Україні.

Об'єктом дослідження є загальнотеоретичні проблеми регулювання правовідносин фідучіарного характеру, що складаються з приводу управління майном.

Предметом роботи є дослідження права довірчої власності, як способу володіння майном.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити наступні задачі:

- визначити український вибір – довірча власність чи договір управління майном;
- охарактеризувати історію виникнення інституту трасту;
- визначити правову природу довірчої власності;
- охарактеризувати місце довірчої власності в системі українського права;
- проаналізувати договір довірчого управління майном, як форму реалізації правового інституту довірчого управління майном в Україні;
- дослідити забезпечувальну природу довірчої власності;
- накреслити перспективи довірчої власності (фідучії) в українському праві.

Методологічну й загальнотеоретичну основу дослідження становлять загальнонаукові методи пізнання соціально-правових явищ і досягнення науки цивільного права й чинного законодавства України.

Курсова робота складається зі вступу, трьох розділів з підрозділами, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ДОВІРЧОЇ ВЛАСНОСТІ

1.1. Довірча власність чи договір управління майном – український вибір

Відомо, що концепції права власності в цілому, і відносини з управління майном зокрема, істотно різняться в англосаксонській та континентальній правових сім'ях. Так, поділ права на «право загальне» та «право справедливості» (властивий англійській системі та з якого веде своє походження траст) не знає жоден правопорядок континентальної правової системи, у тому числі український, тоді як англо-американському праву невідомим є поділ прав на речові та зобов'язальні.

Ця особливість була повною мірою відображена в первинному тексті Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ), ухваленому 16.01.2003 р. (остання редакція від 01.01.2014).

Характерним є те, що глава ЦКУ (Глава 70) має назву «Управління майном» та знаходиться в Розділі III «Окремі види зобов'язань». Таким чином, кодекс у своїй первинній редакції безумовно визнав зобов'язальний характер юридичної конструкції довірчого управління, а також уникнув вживання терміну «довірчий», що є однією з характерних рис цього зобов'язання (про це йтиметься далі) [13, с. 14].

Відповідно до положень кодексу, за договором управління майном одна сторона (установник управління) передає іншій стороні (управителеві) на певний строк майно в управління, а друга сторона зобов'язується за плату здійснювати від свого імені управління цим майном в інтересах установника управління або вказаної ним особи (вигодонабувача).

Предметом договору управління майном можуть бути підприємство як єдиний майновий комплекс, нерухома річ, цінні папери, майнові права та інше майно. Не можуть бути предметом договору управління майном грошові кошти, крім випадків, коли право здійснювати управління грошовими коштами

прямо встановлено законом. Майно, передане в управління, має бути відокремлене від іншого майна установника управління та від майна управителя. Майно, передане в управління, має обліковуватися в управителя на окремому балансі, і щодо нього ведеться окремий облік.

Установником управління є власник майна. У разі переходу права власності на майно, що є предметом договору управління, від установника управління до іншої особи договір управління не припиняється, крім випадків, коли право власності на майно переходить внаслідок звернення на нього стягнення. Вигоди від майна, що передане в управління, належать установникові управління. Установник управління може вказати в договорі особу, яка має право набувати вигоди від майна, переданого в управління (вигодонабувача) [8, с. 150-151].

Договір управління майном припиняється у разі: 1) загибелі майна, переданого в управління; 2) припинення договору за заявою однієї із сторін у зв'язку із закінченням його строку; 3) смерті фізичної особи - вигодонабувача або ліквідації юридичної особи - вигодонабувача, якщо інше не встановлено договором; 4) відмови вигодонабувача від одержання вигоди за договором; 5) визнання управителя недієздатним, безвісно відсутнім, обмеження його цивільної дієздатності або смерті; 6) відмови управителя або установника управління від договору управління майном у зв'язку з неможливістю управителя здійснювати управління майном; 7) відмови установника управління від договору з іншої, ніж указана в пункті 6 цієї частини, причини за умови виплати управителеві плати, передбаченої договором; 8) визнання фізичної особи - установника управління банкрутом.

На підставі аналізу положень ЦКУ щодо договору управління майном можна визначити такі характерні ознаки управління майном за українським цивільним законодавством:

– правовідносини, пов'язані з управлінням майном, складаються між рівними, майново самостійними та незалежними один від одного суб'єктами цивільного права: власником майна, управителем та вигодонабувачем

(бенефіціаром), які не мають права впливати на особу контрагента, як це має місце, наприклад, у взаємовідносинах власника майна та суб'єкта права повного господарського відання (оперативного управління);

- безпосередньою підставою виникнення управління майном у всіх випадках є договір, що укладається між власником майна та управителем;

- правовідносини, пов'язані з управлінням майном, не належать до числа особисто-довірчих (фідуціарних) правовідносин, хоча їм і властивий принцип особистого виконання боржником (управителем) своїх обов'язків. Передача власником майна в управління, безперечно, пов'язана з ризиком його втрати та вимагає певного ступеня довіри у відносинах між установником управління та управителем, проте ця довіра має фактичний характер і не впливає на правову природу відповідного правовідношення;

- управління майном є зобов'язальним правовідношенням;

- виконуючи свої зобов'язання перед власником майна, управитель виступає перед третіми особами як титульний володілець майна, який діє від свого імені, але в інтересах власника або призначеного ним вигодонабувача;

- зобов'язання з управління майном має складний предмет, що включає два види об'єктів: фактичні та юридичні дії управителя з управління майном; саме майно, передане в управління;

- зобов'язання з управління майном має двосторонній та, як правило, оплатний характер [4, с. 306-307].

Одним з основних постулатів континентальної правової системи є неможливість встановлення двох однакових прав власності на одне й те ж майно. Право власності в його континентальному, у тому числі українському, розумінні неможливо «розщепити»: воно або повністю зберігається за власником, або повністю втрачається ним. За будь-якого іншого підходу виникає невирішувана колізія прав власників, кожний з яких бажає розпорядитися своїм майном на власний розсуд.

1.2. Історія виникнення інституту трасту

Довірча власність виникла у своїй первісній формі (use) у XII-XIII ст.ст. в Англії. Її появу пов'язують з необхідністю подолання різноманітних обмежень та заборон на відчуження землі, зокрема на користь церкви, що були властиві англійському феодальному устрою, а також з особливостями спадкування землі (земля могла перейти у власність лише спадкоємця за законом).

Основна мета англійського інституту довірчої власності полягала в тому, щоб обійти заборони для окремих суб'єктів бути власниками певних видів майна. Саме цим пояснювались фікції – закріплення права власності за особою, яка фактично не використовувала його наслідки, створення фігури номінального власника. Першочерговими ставала відносини між таким номінальним власником та вигодонабувачем, якому повинні належати реальні вигоди, захист його інтересів від недобросовісного номінального власника. Природно, що такі відносини не могли мати суто формальний характер, інакше обхід закону ставав очевидним. Звідси фідучіарний, довірчий характер відносин.

Історія походження та розвитку довірчої власності свідчить про те, що цей інститут є не закономірним результатом розвитку принципів римського права, але, навпаки, наслідком специфічних та багато в чому унікальних обставин, характерних для правової та судової системи Англії [14, с. 115].

Сутність відносин довірчої власності (трасту) за англо-американським правом полягає в тому, що одна особа – засновник довірчої власності, який є власником майна (settlor), передає своє майно іншій особі – довірчому власнику (trustee) для управління в інтересах вказаної ним особи – бенефіціара (beneficiary). При цьому власник майна – засновник трасту – в якості бенефіціара може призначити самого себе. Не виключається ситуація, коли власник призначає себе навіть в якості довірчого власника. З точки зору змісту правовідносин, пов'язаних із заснуванням довірчої власності, слід відзначити, що незалежно від підстав їх виникнення (за законом або договором) довірчий власник виступає в майновому обігу від власного імені як власник майна. Він

має право використовувати майно, розпоряджатися ним, укласти будь-які угоди.

Сутність конструкції права власності в українському законодавстві ґрунтується на таких положеннях. Відповідно до частин першої та другої статті 319 ЦКУ власник володіє, користується, розпоряджається своїм майном на власний розсуд. Власник має право вчиняти щодо свого майна будь-які дії, які не суперечать закону. Однією з форм реалізації правомочності розпорядження майном або способом здійснення власником належних йому правомочностей є передача майна в управління. При цьому не повинно відбуватись встановлення нового права власності.

Інститут управління майном, закріплений Цивільним кодексом України, не має нічого спільного з інститутом «довірчої власності» (трасту), що введений у вітчизняне цивільне законодавство під впливом абсолютно чужих йому англо-американських підходів [17, с. 202-205].

Управитель, якому власник довірив своє майно, отримує можливість володіти, користуватися і навіть розпоряджатися цим майном, у тому числі брати з цим майном участь у цивільному обігу від свого імені, але не у своїх інтересах. На відміну від цього, траст або довірча власність – це складна система відносин, за якої засновник трасту – власник наділяє своїми правами управителя, котрий, виступаючи в цивільному обігу у ролі власника, повинен віддавати отриманий дохід вигодонабувачу, діючи в його інтересах. При цьому вважається, що кожен з названих учасників відносин трасту в певному обсязі має правомочності власника, тобто кожен з них є суб'єктом права власності.

Взаємовідносини засновника трасту і управителя передбачають високий ступінь довіри, що відповідає уявленням про справедливість (equity), якими керуються суди при вирішенні спорів і які лише й дають можливість належним чином проконтролювати дії управителя-трасті. Такі уявлення про справедливість вироблені особливою гілкою прецедентного права – «правом справедливості» (law of equity), що звичайно протиставляється «загальному праву» (common law).

Довірча власність у сучасному вигляді, як і раніше, ґрунтується на концепції «розщеплення» власності: одна частина правомочностей (управління і розпорядження майном) належить довірчому власнику; інша частина (отримання вигоди і доходів від використання майна) – бенефіціару.

Про збереження власником – установником управління своїх правомочностей свідчить і його можливість відмовитись у будь-який момент від договору на власний розсуд за умови виплати управителеві плати, передбаченої договором (п. 7 ч. 1 ст. 1044 ЦКУ) [1].

Передача майна в управління не тягне за собою втрати власником своїх правомочностей або їх делегування (передачу) управителеві ще й тому, що управління здійснюється в інтересах власника майна (або вказаної ним особи), котрий тим самим отримує вигоду від використання майна. Передача майна в управління не є одномоментним актом передачі власником своїх правомочностей управителеві, але, навпаки, тривалий (упродовж усього часу дії договору управління майном) процес отримання власником доходів від використання його майна, тобто процес реалізації власником своїх правомочностей [18].

У практичному плані запозичення юридичної конструкції «довірчої власності» за відсутності «права справедливості» призведе до повної безконтрольності управителя у його відносинах із власником – засновником трасту, у тому числі який виступає в ролі вигодонабувача. Адже, «довірчість» відносин за українським цивільним законодавством означає лише можливість їх невмотивованого розірвання у будь-який момент без відшкодування завданих збитків (наприклад, згадуваний п. 7 ч. 1 ст. 1044 ЦКУ, а також у такому фідучіарному правочині як договір доручення – ч. 2 ст. 1008 ЦКУ) [1].

РОЗІДЛ 2. МІСЦЕ ДОВІРЧОЇ ВЛАСНОСТІ В СИСТЕМІ ПРАВА УКРАЇНИ

2.1. Правова природа довірчої власності

ЦК України передбачено можливість встановлення права довірчої власності внаслідок закону або договору управління майном.

Закріплення інституту довірчої власності в українське законодавство є результатом тривалої наукової дискусії та пошуку юристами-практиками адекватних конструкцій з управління майном в чужому інтересі.

В українському праві ідея припустимості введення довірчої власності почала формуватися на доктринальному рівні, що знайшло відображення в позитивному сприйнятті цієї конструкції рядом провідних вітчизняних учених-цивілістів з цих питань. І лише пізніше (через 2-3 роки) їх наукові дослідження були творчо враховані розробниками законодавчих актів, які ввели довірчу власність в українське законодавство.

ЦК України, не закріпивши поняття права довірчої власності, обмежився лише визнанням його «...особливим різновидом права власності.» (ч. 2 ст. 316 ЦК України) [1].

Легальне визначення довірчої власності на іпотечні активи закріплено в Законі України «Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати» від 19 червня 2003 р. № 979-IV (остання редакція від 06.12.2012) [3]. Відповідно до ст. 26 наведеного Закону «довірчою власністю є особлива форма договірних майнових відносин, яка регулює розпорядження платежами за іпотечними активами, переданими установником у володіння, користування і розпорядження управителю. Управитель є довірчим власником іпотечних активів».

Закріплене в наведеному Законі поняття довірчої власності іпотечних активів, незважаючи на його спеціальний характер, містить визначальні ознаки довірчої власності в цілому, що дає можливість провести порівняльний аналіз

на його відповідність загальним засадам права власності і припустимість визнання різновидом права власності.

Право довірчої власності відповідає положенням ЦК України про поняття, зміст і здійснення права власності (статті 316-319 ЦК України) [1]. Наведений висновок зумовлений тим, що титул довірчої власності виникає за волевиявленням відчужувача, незалежно від волі інших осіб; зміст цього права становлять повноваження «тріади», які здійснюються на власний розсуд довірчого власника, зобов'язаного, однак, додержуватися визначених обмежень своєї діяльності.

Визначальну роль у характері права довірчої власності відіграє мета, для досягнення якої створюється зазначений вид довірчих відносин.

У цьому випадку під метою слід розуміти результат, на досягнення якого спрямоване відповідне правовідношення.

Однак мету як результат не завжди можна ототожнювати з каузою (*causa*) як правовою підставою правовідношення.

Будь-яке фідучіарне правовідношення має правомірну юридичну мету (*causae*), під якою необхідно розуміти «очікуваний об'єктивний результат, до якого спрямований правочин». У цивілістичній літературі мета або кауза (*causa*) розглядається також як «правопороджуючий факт, тобто зовнішня подія, яка, за приписами об'єктивного права, викликає юридичні наслідки».

Підставою або каузою довірчого зобов'язання визнається найближча правова мета (*causa proxima*), на досягнення якої спрямовано зобов'язання, що приймається стороною за договором [16, с. 14].

Визначеність права довірчої власності метою його створення зумовлює універсальність його цільового застосування та одночасно ускладнює визначення поняття цього речового права.

Право довірчої власності, як і будь-яке право в цілому, «знає одне джерело свого походження — ціль».

Цільова персоніфікація речі — єдина творча сила всього права довірчої власності, кожен елемент якого зобов'язаний своїм походженням та існуванням меті довірчої власності.

Мета довірчої власності вказується установником у договорі управління майном. Передбачається, що мета буде незмінною, але може виникнути ситуація, коли установник призначив майно для благодійницької мети або отримання освіти його неповнолітнім сином і помер, а вказані ним цілі виявляться недосяжними. В англо-саксонській практиці довірча власність (trust) у цьому випадку не припиняється, якщо суд застосовує «*supres*». У перекладі з французької («*su pres comme possible*») цей вислів означає «*as near as possible*» або «*as close as possible*» («якомога ближче») [10, с. 6].

Застосовуючи доктрину «*su-pres*», суд приймає рішення про використання майна для іншої благодійної мети, найбільш близької до первинної. Якщо суд встановить, що виконати вказівки установника неможливо взагалі, така (благодійна тощо) довірча власність припиняє своє існування. Без мети її існування неможливе. Майно належить поверненню установнику (його правонаступникам), а до повернення утримується на умовах *resulting trust* (один із видів довірчої власності, визначальною рисою якої є тимчасовий характер і обов'язок довірчого власника або іншої особи повернути річ установнику).

Право довірчої власності — це належне довірчому власнику право власності на визначене майно, обтяжене фідучіарним зобов'язанням здійснення цього титулу з метою і з обмеженнями, встановленими договором управління майном чи законом.

Одна з основних проблем сучасного етапу правозастосування довірчої власності полягає у невизначеності чи навіть відсутності чітких оцінок правової природи довірчої власності в українському праві. Вітчизняна і східноєвропейська доктрина в цілому ґрунтують свої підходи стосовно цього інституту переважно на розроблених англо-американським правом концепціях кваліфікації трасту. Їх суть полягає у визнанні цієї конструкції «юридичним титулом власності виключно в чужому інтересі, що ґрунтується на

внутрішньоузгоджених концепціях обмеженого (розщепленого) права власності і фідучіарності, завдяки яким забезпечується існування трасту, ряду інших інститутів і принципів». Водночас питання довірчої власності за українським правом практично не були предметом самостійних досліджень, що пояснює необхідність цивільно-правового аналізу цього нетипового правового титулу.

Особливість довірчої власності полягає в існуванні залежного характеру і наявності обмежень при здійсненні права власності довірчим власником. Довірчий власник набуває юридично повне право власності, з одночасною втратою цього правового титулу установником (фідучіантом), який передає належне йому на праві власності майно для досягнення конкретно встановлених цілей в інтересах визначених осіб. Замість втраченого права власності установник (фідучіант) може набувати виключні права контролю, надання згоди на розпорядження та/або відчуження майна до закінчення відносин довірчої власності. Установник також володіє реальним правом вимоги зворотного повернення титулу власності від довірчого власника або від третіх осіб, що незаконно заволоділи цим майном, з моменту виникнення обставин, настання яких припиняє право довірчої власності. Наприклад, підставою для настання зобов'язання зворотного повернення довірчої власності може бути факт погашення забезпечуваного боргу, завершення будівництва і ведення в експлуатацію багатоквартирного будинку, досягнення повноліття або повернення вигодонабувача з тривалого відрядження, настання або досягнення будь-якої іншої мети, визначеної договором або законом [24].

Цільовим характером довірчої власності пояснюється існування обмежень стосовно стягнення на довірчу власність і непоширення на окремі майнові об'єкти. У випадку банкрутства установника або довірчого власника довірча власність не включається до ліквідаційної (конкурсної) маси. Зазвичай правила про довірчу власність не поширюються на відносини застави товару в обігу і в переробці, якщо інше не впливає із положень закону чи сутності конкретних відносин.

2.2. Місце довірчої власності в системі українського права

Важливе значення має питання визначення місця довірчої власності в системі права.

Право довірчої власності є власністю з визначеною метою (так звана цільова власність), яка здійснюється в чужому інтересі, з властивими їй особливостями, що істотно вирізняє її від інших фідучіарно-правових конструкцій, права власності та обмежених речових прав.

Довірча власність і зобов'язально - правові конструкції управління чужим майном. Право довірчої власності має спільні та відмінні ознаки з іншими зобов'язально-правовими видами управління майном в чужому інтересі.

В українському цивільному праві можна виокремити такі основні фідучіарно-правові конструкції з управління чужим майном, які є різновидами діяльності в чужому інтересі:

- 1) довірче управління майном (як чужим майном);
- 2) представницьке управління майном;
- 3) агентське управління майном;
- 4) управління майном банкрута;
- 5) інші види управління (управління майном кондомініуму тощо) [9].

Право довірчої власності та зобов'язально-правові конструкції з управління чужим майном об'єднує те, що довірчий власник і суб'єкти управління чужим майном здійснюють повноваження з управління майном в чужому інтересі.

Основна відмінність цих двох груп фідучіарно-правових конструкцій викликана характером і обсягом прав їх носіїв. Довірчий власний володіє титулом власності, який він здійснює від свого імені і переважно в чужому інтересі, що не характерно для довірчого управителя майном, інших суб'єктів управління чужим майном (представників, агентів тощо), які не є власниками довіреного майна і лише здійснюють окремі повноваження власника на це майно.

Співвідношення довірчої власності з правом власності. Довірча власність змінює традиційні уявлення щодо права власності в цілому, як діяльності особи-власника у власному інтересі та за власним розсудом. Довірчий власник переважно або виключно діє в чужому інтересі і від цього не перестає бути власником, оскільки зберігається головна риса власності — здійснення власницьких повноважень за власним розсудом і від імені довірчого власника. Водночас дискреційність здійснення повноважень довірчого власника сягає меж мети управління такою власністю. Таке обмеження титулу є припустимим, оскільки не суперечить доктринальним уявленням про обмеження права власності (на підставі закону чи правочину).

Довірча власність і речові права на чуже майно. Довірчу власність не можна ототожнювати з речовими правами на чуже майно (так звані обмежені речові права), яким властиві відмінності у спрямованості інтересу і правовому титулі. На відміну від сервітуаріїв, інших суб'єктів речових прав на чуже майно, які не є власниками майна і здійснюють частину речових прав на чуже майно у власному інтересі, довірчий власник є власником майна і здійснює цей титул у чужому інтересі [19, с. 37-40].

Сфера застосування довірчої власності. Вітчизняний законодавець встановив можливість встановлення довірчої власності на підставі договору управління майном без будь-яких обмежень щодо сфери застосування такого правочину для цілей довірчої власності. Застосування принципу свободи договору дає підстави для висновку про припустимість договірної створення довірчої власності для будь-яких цілей. Однак такий висновок потребує уточнення, оскільки не можна виключити можливість існування заборонених сфер застосування довірчої власності за такою підставою її створення. Насамперед досить обережно ця конструкція має застосовуватися у спадкових відносинах, з тим, щоб не порушити принцип абсолютності права власності спадкоємця. Наприклад, чи відповідатиме принципам спадкового права можливість спадкодавця передавати майно в довірчу власність управителів до прийняття спадщини спадкоємцями або, тим більше, до досягнення іншої мети,

визначеної в заповіті (довірча власність на певний строк або до народження родичів вигодонабувача певної лінії тощо)? На підставі поширення на довірчу власність правила слідування та майнового імунітету, спадкоємці установників та вигодонабувачів можуть отримувати у певному відношенні «голе» право власності (наприклад, коли прямо передбачено третю особу — вигодонабувача).

Потребує подальшого усвідомлення перспектива використання довірчої особи як внеску до статутного капіталу юридичної особи. Зокрема, чи не створюватимуть обмеження повноважень довірчого власника невинуватих перешкод у відносинах цієї юридичної особи з третіми особами-контрагентами? Зокрема, довірча власність як внесок до статутного капіталу юридичної особи юридично не виконуватиме гарантійної функції статутного капіталу, оскільки на таке майно кредитори юридичної особи зможуть звернути стягнення лише у визначених законом випадках (при визнанні довірчого власника — юридичної особи банкрутом та передачі такого майна в заставу кредиторам цієї юридичної особи).

Істотні відмінності довірчої власності від інших суміжних правових конструкцій свідчать про самостійне місце права довірчої власності в українському цивільному праві [14, с. 115].

Довірча власність має регулюватися нормами прямої дії, які присвячені регулюванню лише цих відносин власності, шляхом прийняття окремої глави ЦК України «Фідуція (довірча власність)». Тому неприпустима ситуація, коли відносини довірчої власності регулюються за залишковим принципом положеннями ЦК України про [довірче] управління майном (глава 70 ЦК України), з огляду на схожість економічних і юридичних цілей обох видів фідуціарно-правових конструкцій. Відсутність самостійного регулювання довірчої власності (тобто окремого від довірчого управління майном) призводить до правових колізій, які гальмують застосування довірчої власності на практиці.

2.3. Договір довірчого управління майном, як форма реалізації правового інституту довірчого управління майном в Україні

Ідеї конструкції довірчого управління майном не нові, їх зародки існували в Давньому Римі. Ще за часів дореволюційної Росії стали формуватися відносини комерційного управління чужим майном. Цей процес призупинився в радянські роки, коли регулювання економічної і правової сфери життя відбувалося на командно-адміністративних засадах, і завданням цивілістів було обґрунтувати підпорядкування цивілістичних відносин державному впливу й пояснити адміністративні втручання держави в господарський оборот цивілістичними категоріями, а не виробляти нові цивілістичні конструкції. Тому питання про управління майном на засадах суто цивільно-правових інститутів виникло як наслідок реанімації приватної власності тільки в 90-ті роки ХХ ст. в умовах переходу до ринкової економіки [11, с. 104-105].

Таким чином, ідеї введення довірчого управління майном були відроджені й модернізовані. Ретельний аналіз правових та економічних чинників дав можливість визначити такі передумови виникнення інституту довірчого управління майном в Україні, як-то: трансформація економічних відносин, пов'язана перш за все з підвищенням ролі приватної власності, процесами приватизації; відкритість капіталу для акумуляції при відсутності відповідного механізму контролю за цими процесами; прогалини й недоліки у вітчизняному цивільному законодавстві; наявність існування реальних відносин, які вже склалися у сфері банківського, інвестиційного та іншого управління, виникнення довірчих компаній; нагальна потреба отримати швидкий ефект від розпорядження об'єктами народного господарства, що зумовлено державною політикою в цілому; приклад позитивного досвіду здійснення довірчих операцій у сфері управління майном в країнах Західної Європи; вимоги Ради Європи по уніфікації цивільного законодавства європейських держав. Йдеться про попередження ситуацій, коли

іноземна фірма, розпочинаючи свою діяльність на території України або інвестуючи капітал в українські підприємства, стикається з проблемою неможливості оперувати загально визнаними юридичними категоріями й механізмами. Звичайно, такі механізми мають бути адаптовані до вітчизняного правового середовища й відповідати правилам національного законодавства, але їх сутність і результати застосування мають бути прописані за загально визнаними стандартами, що сприятиме ефективному співробітництву у царині міжнародного підприємництва.

Розглядаючи інститут довірчої власності (trust), часто критикуються існуючі в науковій спільноті непоодинокі думки про те, що новий інститут довірчого управління майном треба розміщати в площині довірчої власності, вважати його модифікацією трасту, аналогом трасту в континентальній правовій системі, комплексною конструкцією зобов'язального характеру, ідентичною за своєю природою з українським варіантом рецепції трасту, підставою виникнення права довірчої власності як речевих правовідносин; юридичною формулою, яка дозволяє обійти значні труднощі, пов'язані з рецепцією довірчої власності. Доводиться, що, маючи однакові предмет регулювання правовідносин і мету їх встановлення, інститут довірчого управління майном і інститут трасту оперують різними методами і правовими засобами для досягнення цієї мети, а також істотно відрізняються один від одного за юридичним змістом [7, с. 114-115].

Також піддається критиці доктрина подвійної природи трасту, що виражається в тому, що між інститутом довірчої власності й інститутом довірчого управління майном різниця несуттєва й обидва їх можна означити поняттям „траст”. Акцентується увага на тому, що такий інститут, як траст, неможливо запровадити без докорінних змін всього цивільно-правового набуття континентальної держави, а обмежитися простим включенням трастових норм у цивільне законодавство. Таким чином, траст треба вважати «квазіречевим інститутом», оскільки в праві України немає законодавчої регламентації правовідносин, які виникають між сторонами

при встановленні трасту; поняття інституту запозичено з правової системи загального права, а його обґрунтування дається за допомогою термінів і юридичного набуття континентального права. Критикується законодавче закріплення договору управління майном як форми реалізації інститутів довірчого управління майном і довірчої власності, які є між собою альтернативними, і введення одного виключає застосування другого в одній правовій системі.

В рамках конструкції довірчого управління майном необхідно розробити специфічний механізм управління грошовими коштами, валютними цінностями і майновими правами, який має бути нормативно закріплений у Законі України „Про довірче управління майном”. Зараз зазначений закон існує лише у вигляді проекту поданого на розгляд у Верховну раду України. Механізм управління грошовими коштами, який представлений в Законі України від 19 червня 2003 р. „Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю” (остання редакція від 04.08.2013), недосконалий, оскільки має помилкове підґрунтя (не можна ототожнювати правовідносини довірчої власності і довірчого управління майном), а також містить термінологічну плутанину, невизначеність і протиріччя як в самих нормах Закону, так і нормам статей ЦК України [5, с. 45-50].

Отримані висновки зводяться до наступного:

1) передумовами виникнення договору довірчого управління майном у цивільному праві України послужили об’єктивні соціально-правові й економічні чинники, а не проста рецепція інституту довірчої власності (trust);

2) шляхом порівняльного аналізу різноманітних правових конструкцій по управлінню майном доведено, що конструкція довірчого управління має самостійний характер, автентичний від інших подібних правових конструкцій, і найбільш здатна задовольнити вимоги цивільного обороту

України щодо ефективної реалізації правомочностей по утриманню майна власників з одержанням від нього прибутку;

3) доведено, що договір довірчого управління майном є формою реалізації правового інституту довірчого управління майном, а не інституту довірчої власності, а тим більш не може бути підставою виникнення цих обидвох конструкцій;

4) зроблено висновок про специфічність деяких об'єктів довірчого управління майном (грошові кошти й майнові права) і необхідність розробки для довірчого управління ними окремого механізму;

5) зміст теоретичного поняття „довірче управління майном” необхідно розуміти ініціативну самостійну діяльність управителя по реалізації чужих суб'єктивних прав та обов'язків, яка може бути спрямована на збереження і примноження переданого в довірче управління майна, а також зменшення або попередження збитків від його використання шляхом реалізації правомочностей власника майна по володінню, користуванню й розпорядженню в обсязі, встановленому установником управління. Отже, наводимо розуміння дії договору довірчого управління майном, сформульоване авторкою: «За договором довірчого управління майном одна сторона (установник управління) передає другій (довірчому управителеві) на певний строк майно в довірче управління, а друга сторона зобов'язується від свого імені управляти ним шляхом здійснення правомочностей користування, розпорядження й володіння ним в інтересах установника управління або особи, ним зазначеної (вигодонабувача)»;

6) інститут довірчого управління, якому притаманна низка специфічних ознак, має фідучіарний характер [10, с. 11];

7) повноваження довірчого управителя остаточно визначити неможливо, оскільки в кожному конкретному договорі довірчого управління майном визначатиметься різний юридичний зміст, отже, буде різним і обсяг правомочностей, що виникають у довірчого управителя з договору

залежно від мети й умов договору, особи управителя, його професіонального досвіду, ділової репутації тощо;

8) під управлінням як цивільно-правовою категорією розуміти здійснення довірчим управителем від свого імені необхідного комплексу дій шляхом використання правомочностей, аналогічних правомочностям власника майна, по володінню, користуванню й розпорядженню ним і в його інтересах;

9) рекомендовано конструювати договір довірчого управління майном за загальним правилом взаємним, реальним, оплатним, але допускати можливість його укладення як консенсуального й безоплатного;

10) така форма довірчого управління майном здатна гармонійно поєднати економічний інтерес із правовою моделлю його забезпечення, спрямувати елементи механізму правового регулювання на економічні процеси, що відповідають змісту й цілям встановлення управління між суб'єктами цивільно-правових відносин в Україні.

Згідно статті 1029 Цивільного кодексу [1] за договором управління майном установник управління передає управителеві на певний строк майно в управління, а друга сторона зобов'язується за плату здійснювати від свого імені управління цим майном в інтересах установника управління або вказаної ним особи [5, с. 250-251].

За управління майном треба платити, проте установник управління (підприємець єдинник) отримує всі вигоди, від управління. На практиці це виглядає приблизно наступним чином: платник єдиного податку передає майно в управління іншому суб'єкту підприємницької діяльності. Управитель від свого імені здає це майно в оренду та отримує за це орендні платежі, які передає установнику управління (підприємцю). Частина цих орендних платежів підприємець перераховує управителю як плата за послуги з управління.

Головною перевагою договору управління майном є те, що доходи від надання такого майна в оренду, підприємець отримує повністю легально, сплачує з них податки та йому не треба їх приховувати від держави.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДОВІРЧОЇ ВЛАСНОСТІ (ФІДУЦІЇ) В УКРАЇНСЬКОМУ ПРАВІ

3.1. Забезпечувальна природа довірчої власності

Інститут довірчої власності є новим явищем для чинного законодавства України. Слід зазначити, що сама доцільність довірчої власності в Україні викликає постійні дискусії у вітчизняній цивілістичній науці.

Право довірчої власності дійсно не має аналогів як у ЦК УРСР 1963 і 1922 років, так і в іншому попередньому українському законодавстві. У сучасне українське законодавство інститут довірчої власності було введено Законом України від 19 червня 2003 року „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України” (остання редакція від 20.06.2007), яким були доповнені Цивільний Кодекс України (надалі – ЦКУ) [1].

Зауважимо, що внесені зміни є не досконалыми з огляду на вимоги юридичної техніки, адже не дають можливості чітко виявити ознаки інституту довірчої власності. Для виявлення таких ознак необхідно провести комплексний аналіз чинного законодавства про власність, а також звернутися до наукових досліджень даного питання.

З іншого боку, необхідно чітко закріпити на нормативному рівні визначення і основні ознаки довірчої власності, адже наразі цивільне законодавство України не дає змоги сформуванню цілісного механізму дії довірчої власності в українському праві.

Нагадаємо, що концепція довірчої власності є тісно пов'язаною із притаманним країнам англо-саксонської системи права інститутом трасту. В свою чергу, траст використовує так звану „розщеплену власність”, за якої право власності на річ одночасно належить декільком особам, які мають одне або декілька повноважень щодо такої речі. Отже, траст припускає одночасне існування багатьох титулів власності [15].

Зрозуміло, що континентальна система права, до якої належить і наша правова система, не може сприйняти траст у його класичному вигляді, адже не визнає можливості одночасної наявності більш, ніж одного власника на одну й туж саму річ. Венедиктов В.А. у статті «Органы управления государственной социалистической собственностью», аналізуючи траст, називає його досить чужорідним для нашого права.

На нашу думку, інститут довірчої власності в Україні необхідно розуміти як речово-правовий титул, обмежений зобов'язально-правовими засобами із чітко вираженим забезпечувальним спрямуванням.

Вважаємо, що довірча власність в Україні може існувати як різновид права власності, обмежений зобов'язаннями такого власника здійснювати своє право лише із заздалегідь обумовленою метою в інтересах іншої особи. Це, до речі, підтверджується положеннями п'ятого розділу Закону України „Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати” (остання редакція від 06.12.2012), у якому прямо вказано, що право довірчої власності управителя іпотечними активами обмежено установником [18].

Сумнівною видається можливість існування в Україні речового права власності, яке не є абсолютним, оскільки це суперечить усталеним науковим підходам та основним принципам чинного законодавства про власність. Саме тому обмеження права власності довірчого власника мають носити зобов'язально-правовий характер і таким чином узгоджуватись із доктриною та чинними нормами права. Наприклад, особа, що є власником певного майна, за договором бере на себе зобов'язання здійснювати таке право власності в інтересах певної особи лише із заздалегідь обумовленою метою. Вказані обов'язки є зобов'язально-правовими за своєю природою, відтак абсолютний характер права власності не порушується.

Проблему „абсолютності” власності можна вважати певним чином надуманою. Основною причиною такої проблеми є недосконале правове регулювання інституту довірчої власності в Україні. Якби український

законодавець доповнив ЦКУ хоча б декількома статтями, присвяченими довірчій власності, у яких би визначив поняття та сутність довірчої власності як обмеженого речового права, вченим та практикам нічого б не залишилось, як погодитись із тим, що абсолютність власності в Україні не є всезагальною. Однак цього наразі не трапилося.

Вищезгаданий Закон України, яким були внесені зміни до ЦКУ [1] у частині запровадження нового виду права власності – довірчої власності, виявився напрочуд популістським. Законодавець не пішов далі закріплення на нормативному рівні такого різновиду права власності, як довірка. Жодних пояснень правової природи та сутності вказаного явища цивільне законодавство України не містить. До сьогодні достеменно не відомо, що саме мав на увазі законодавець під терміном „довірка власність”, запроваджуючи його в українському правовому полі.

Тому і виникає поживне підґрунтя для наукових дискусій та спорів. Через це не може до цього часу запрацювати дійсно ефективний механізм української довірчої власності або як обмеженого речового права, або як абсолютного речового права, обмеженого зобов'язальними інструментами. Переконані, що визнання довірчої власності обмеженим речовим правом не мало б жодних негативних наслідків для системи права України. Як зазначалося, розв'язати цю штучну проблему можна було б досить просто шляхом внесення на початковому етапі декількох нових статей до ЦК України [1], які б містили поняття довірчої власності, підстави її виникнення, зміни і припинення, права та обов'язки довірчого власника, об'єкти, що можуть перебувати у довірчій власності [20, с. 101-105].

На наш погляд, за сучасного стану цивільного законодавства довірку власність доцільно розуміти як обмежене зобов'язальними елементами право власності. Ці зобов'язальні елементи являють собою обов'язки довірчого власника здійснювати управління об'єктом довірчої власності в інтересах певної особи чи з певною метою. Саме обмеженість довірчої власності і є тією

основою, на якій може виникнути та реалізуватися забезпечувальна функція довірчої власності.

Основною ознакою забезпечувальних конструкцій є їх спрямованість на забезпечення реального виконання боржником його зобов'язань за договором та акцесорний характер. Враховуючи це, вважаємо, що довірча власність може розглядатись як забезпечувальна конструкція, адже титул довірчої власності, обмежуючи права довірчого власника, одночасно забезпечує виконання обов'язків довірчого власника в інтересах вигодонабувача.

Зобов'язання щодо встановлення довірчої власності не є забезпечувальним лише у тому випадку, коли воно є спрямованим виключно на встановлення довірчої власності на певну річ. На нашу думку, зобов'язання, основним змістом яких було б виключно встановлення довірчої власності (зокрема, договори довірчого управління), без зазначення мети її встановлення та визначених такою метою меж повноважень довірчого власника, важко уявити.

Пояснюється це тим, що за своєю природою довірча власність має нерозривний зв'язок із здійсненням такого права в ім'я певного інтересу чи із певною метою. Встановлення титулу довірчої власності лише для такого встановлення не має жодного сенсу. Тому суб'єкти правовідносин довірчої власності вбачають у цьому титулі специфічний інструмент, який визначає правовий режим об'єкта такої власності та подальші правові зв'язки між довірчим власником та особою, в інтересах якої здійснюватимуться повноваження довірчого власника (вигодонабувача), а також забезпечує виконання довірчим власником обов'язків щодо управління об'єктом такої власності в інтересах вигоди набувача [24].

Право довірчої власності у порівнянні зі звичайним правом власності є традиційно менш вигідним для того чи іншого потенційного власника. З іншого боку, обмеження, пов'язані із довірчою власністю, досить часто можуть бути вигідними контрагентам довірчого власника, оскільки дозволяють чітко уявити

межі повноважень довірчого власника, а отже - передбачити можливі варіанти його поведінки.

Звичайне (необмежене або абсолютне) право власності не дає можливості забезпечувати його здійснення в інтересах третіх осіб. Відповідно до положень ст. 319 ЦКУ [1] власник володіє, користується і розпоряджається належним йому майном на свій розсуд. Тому гарантувати забезпечення інтересів третіх осіб, які пов'язані із результатами управління об'єктом права звичайної власності, навряд чи можна. Розсуд власника може не співпадати з інтересами потенційних вигодонабувачів, однак такий його розсуд в силу положень законодавства, буде правомірним. Обмеження ж звичайного (абсолютного) права власності шляхом встановлення зобов'язань власника діяти в інтересах вигодонабувача визнаватимуться неправомірними.

Отже, забезпечити реальне виконання звичайним власником дій, які обмежуватимуть його право власності, і будуть спрямовані на використання власності в інтересах третьої особи, майже неможливо. Тим більше неможливим є встановлення титулу абсолютного права власності із метою здійснення її в інтересі третіх осіб.

Інша справа, коли йдеться про довірчу власність як правову конструкцію, сутністю якої є забезпечення управління об'єктом такої власності в інтересах вигодонабувачів. Довірча власність просто не може існувати без наявності значних обмежень свободи власника, які є неможливими щодо абсолютного права власності.

Призначенням довірчої власності є забезпечення управління майном (виконання обов'язків довірчого власника) в інтересах третьої особи. У наукових колах часто висловлюються думки, відповідно до котрих довірча власність є непотрібною, управління майном в інтересах вигодонабувача може здійснювати і не власник, а, наприклад, довірчий управитель [21].

Власне кажучи, основне призначення довірчої власності полягає саме у забезпеченні виконання довірчим власником обов'язків щодо управління

об'єктом такої власності в інтересах вигодонабувача. Отже, основне призначення забезпечувальних механізмів та довірчої власності співпадає.

Щодо притаманності довірчій власності інших ознак забезпечувальних конструкцій, зазначимо наступне. Як зазначалося, інститут довірчої власності все ще знаходиться на стадії виникнення та становлення. Нормативного регулювання довірчої власності майже не існує. Тому вести мову про інші її ознаки можна спираючись передусім на наукові позиції.

На нашу думку, найбільш виваженою та послідовною є позиція, яку займає Роман Майданик. Матеріали досліджень цього вченого дають підстави вести мову про необхідність оформлення правочинів щодо встановлення та здійснення довірчої власності у письмовій формі.

Те ж саме можна говорити про акцесорний характер зобов'язань щодо встановлення довірчої власності як про загальну ознаку цього правового явища. Дійсно, на нормативному рівні це питання не є ще врегульованим. Утім, оскільки основні функції довірчої власності та забезпечувальних інструментів співпадають, цілком логічно визнати довірчу власність нетрадиційним забезпечувальним інструментом.

Таке визнання автоматично зумовлює поширення на довірчу власність загальних норм ЦКУ про забезпечення виконання зобов'язань, а саме: норм про письмову форму та про акцесорний характер забезпечувального зобов'язання [1]. Таким чином, вирішення питання про поширення на довірчу власність двох вищевказаних ознак буде залежати виключно від того, чи буде довірча власність визнана видом забезпечення [12, с. 271].

Підсумовуючи вищезазначене та враховуючи основне функціональне призначення довірчої власності, вважаємо цілковито прийнятним віднести її до так званих нетрадиційних видів забезпечення виконання зобов'язань із перспективою подальшої регламентації цього питання на нормативному рівні.

3.2. Перспективи довірчої власності (фідучії) в українському праві

Перспективи розвитку права довірчої власності в Україні мають визначатися з урахуванням загальноєвропейських напрямів використання цієї правової конструкції.

Одна з тенденцій сучасного європейського приватного права полягає у визнанні права довірчої власності, нормативне регулювання якої здійснюється шляхом включення в цивільні кодекси окремої глави «Фідучія».

Передбачене вітчизняним законодавством положення про право довірчої власності становить інститут фідучії, яка відображає загальноєвропейські стандарти фідучії з урахуванням особливостей правових традицій в Україні.

Українська фідучія є цільовим правом власності, яке довірчий власник здійснює в інтересах вигодонабувача, в інтересах, на підставі і в порядку, визначених законом і договором про встановлення довірчої власності.

Результатом подібної еволюції правового регулювання довірчої власності має бути розробка і прийняття глави ЦК України «Фідучія (довірча власність)», в якій пропонується визначити основні положення фідучії [1].

Фідучія — це правочин, за допомогою якого один або кілька установників (фідучіантів) передають майно (існуюче чи те, що буде придбано в майбутньому) або його частку фідучіарію (фідучіаріям), які відокремлюють його від власного майна для здійснення з обумовленою метою дій на користь одного, кількох вигодонабувачів (бенефіціаріїв). На підставі фідучії виникає право довірчої власності (так звана цільова власність). Усі угоди, що здійснюються з переданим у цільову (довірчу) власність майном, є предметом самостійного обліку у фідучіарія [23].

Договір фідучії, під загрозою недійсності, підлягає державній реєстрації в реєстрі речових прав на майно за місцем знаходження фідучіарія або в компетентному органі нерезидентів, якщо фідучіарій не є резидентом України. Якщо за договором фідучії передається нерухоме майно, це повинно фіксуватися в реєстрі нерухомого майна.

Фідуціарій при вчиненні правочинів щодо довіреного майна зобов'язаний робити відмітку про те, що виступає в такій якості. У відносинах з третіми особами фідуціарій вважається наділеним найширшими повноваженнями щодо розпорядження довіреним майном, за винятком випадків, коли третім особам було відомо про обмеження його повноважень. Про свої дії фідуціарій надає установнику звіт у порядку, визначеному договором. Договір може встановлювати також обов'язок фідуціарія надавати звіт вигодонабувачеві.

У разі неплатоспроможності фідуціарія на майно, що є об'єктом фідуції, не звертається стягнення. Зобов'язання, пов'язані з фідуцією, задовольняються за рахунок довіреного майна. При цьому у разі недостатності майна для задоволення вказаних зобов'язань стягнення може бути звернуте на інше майно установника, за винятком випадку, коли відповідальність за боргами, пов'язаними з фідуціарним майном, повністю або частково покладається на фідуціарія.

Якщо фідуціарій не впорається зі своїми обов'язками або піддає небезпеці довірене йому майно, установник фідуції або вигодонабувач має право вимагати призначення тимчасового фідуціарія або заміни фідуціарія.

Договір фідуції може бути відмінено установником, доки він не був прийнятим вигодонабувачем. Після підтвердження його вигодонабувачем договір може бути змінено або відмінено лише з відома останнього, або відповідно до вимог справедливості. За допомогою цього положення забезпечується захист інтересів третіх осіб, що стають вигодонабувачами за договором [18].

Припиняється договір фідуції закінченням строку його дії, досягненням мети до закінчення строку дії договору або відміною установником визначеного договором вигодонабувача. Зазначений договір також припиняється за умов, передбачених договором, або за рішенням суду у разі відмови вигодонабувачів від договору і відсутності при цьому в договорі умов щодо продовження його дії.

ВИСНОВКИ

Отже, уведення в українське законодавство юридичної конструкції «права довірчої власності» слід визнати невиправданим, нелогічним і необґрунтованим. Більше того, за існуючих суспільних відносин і стадії розвитку вітчизняного цивільного законодавства відсутні будь-які передумови та/чи підстави для запровадження цієї конструкції.

Можна стверджувати, що конструкція зобов'язального права у вигляді договору управління майном є цілком достатньою для вирішення задач правового регулювання відносин з управління чужим майном. Про це свідчить і аналіз положень двох актів законодавства, які й зумовили внесення змін до Цивільного кодексу: законів України «Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати» та «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю» (Примітка - принагідно слід зауважити, що два зазначені закони є зразками правового невігластва, порушення більшості правил законодавчої техніки, і заслуговують на окреме дослідження. Їх появу можна було б розглядати як окремий невдалий витвір законодавця, разову помилку, якби не наступне "узгодження" іншого законодавства з цими актами).

Специфіка нового для вітчизняного цивільного права інституту довірчої власності, сутність якого полягає в здійсненні визначеного метою речового права в чужому інтересі, знайшла відповідне втілення в підставах виникнення і здійснення пов'язаних з ним довірчих (фідуціарних) правовідносин власності.

Особливість цивільно-правового регулювання довірчої власності в Україні полягає у встановленні обмеженого і виключного переліку підстав виникнення цього речового титулу.

Частиною 2 ст. 1029 ЦК передбачено, що «договір управління майном може засвідчувати виникнення в управителя права довірчої власності на отримане в управління майно. Законом чи договором управління можуть бути передбачені обмеження права довірчої власності управителя».

ЦК України, таким чином, допускає лише дві підстави виникнення права довірчої власності:

1) пряму вказівку закону; та/або 2) договір управління майном. Довірча власність не може виникати з будь-яких інших підстав, у тому числі на підставі односторонніх правочинів, рішення суду, неправомірних дій (деліктів тощо), будь-яких інших договорів, крім договорів управління майном.

Довірча власність може виникати з огляду на пряму вказівку закону, зокрема, при здійсненні окремих угод з (номінального) придбання об'єктів приватизації, до яких необхідно віднести: купівлю-продаж об'єктів приватизації під інвестиційні зобов'язання; тимчасове залишення і закріплення у власності держави на певний строк пакету акцій товариств, створених у процесі приватизації; безоплатну передачу акцій у власність емітенту з їх наступною персоніфікацією серед працівників; номінальну довірчу власність іншими корпоративними правами (частками, паями); управління майном, яке не ввійшло до статутного фонду товариства, створеного на базі державного підприємства.

Підставою припинення довірчої власності може бути досягнення мети, для якої передавалося майно у довірчу власність. Довірча власність може припинитися за ініціативою установника (фідуціанта) на підставі рішення суду у випадку неналежного виконання довірчим власником умов договору.

Суб'єктний склад відносин довірчої власності може передбачати наявність двох або трьох учасників наведених відносин. Обов'язковими учасниками відносин довірчої власності виступають установник (фідуціант) і довірчий власник (фідуціарій). У випадках, прямо визначених договором або законом, поряд із зазначеними учасниками цих відносин з'являється фігура вигодонабувача (бенефіціарія).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний Кодекс України // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page16>
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 19 червня 2003 р. № 1980-IV // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/980-15>
3. Стаття 26 Закону України «Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати» від 19 червня 2003 р. № 979-IV // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/979-15>
4. Венедіктова І.В. Передумови виникнення інституту довірчого управління майном // Вісн. Ун-ту внутр. справ. - 2000. -Вип. 11. -С.253-256.
5. Венедіктова І.В. Фідуціарні угоди в сучасному цивільному праві // Вісн. Ун-ту внутр. справ: Спецвипуск.- 2001. - С.306-310.
6. Венедіктова І.В. Порівняльний аналіз довірчого управління майном з альтернативними конструкціями по регулюванню відносин з управління майном // Вісн. Нац. уні-ту внутр. справ. 2002. – Вип. 17. - С. 245-251.
7. Венедіктова І.В. Проблеми визначення поняття «управління» в інституті довірчого управління майном // Вісн. Нац. ун-ту внутр. справ. - 2002. - Вип. 18. - С. 344-348.
8. Венедиктова І. В. Договір довірчого управління майном в Україні. - Х., 2004. — С. 114;
9. Гримм Д. Д. Лекции по догме римского права / под ред. и с предисл. В. А. Томсинова. — М., 2003. — С. 150-151.
10. Довірча власність в ГК: довіряй, але перевіряй, чи можливо її немає? // <http://www.kisilandpartners.com>
11. Жанай-дарова С. Ю. Доверительное управление имуществом : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. — Алматы, 2003. — С. 6, 11

12. Кривцов А. С. Абстрактные и материальные обязательства в римском и в современном гражданском праве. — М., 2003. — 314 с.
13. Гражданское и торговое право капиталистических государств : учеб. — 3-е изд., перераб. и доп. — М., 1993. — С. 271.
14. Михеева Л. Ю. Доверительное управление имуществом / под ред. В. М. Чернова. — М., 1999. — С. 14.
15. Емельянов В. И. Разумность, добросовестность, незлоупотребление гражданскими правами. — М., 2002. — С. 115.
16. Котляр Д. «Довірча власність чи договір управління майном – український вибір» // "Часопис ПАРЛАМЕНТ" №6/2004
17. Майданик Р. А. Теоретичні проблеми регулювання довірчих відносин у цивільному праві : авто- реф. дис. ... д-ра юрид. наук. — К., 2003. — С. 14.
18. Майданик Р. А. Институт доверительной собственности в праве Украины : состояние и перспективы // Альманах цивилистики : сб. ст. / под ред. Р. А. Майданика. — К., 2008. — 312 с. — Вып. 1 — С. 202-221
19. Майданик Р. Довірча власність і фідучія: місце і перспективи в системі права України // Право України » 2011 » № 5
20. Майданик Р. А. Довірча власність у цивільному праві України (формування, порівняльний аналіз і поняття) // Українське комерційне право. — 2004. — № 5. — С. 37-57.
21. Майданик Р. А. Институт довірчої власності в праві України : пріоритети і перспективи // Бюлетень Міністерства юстиції України. — 2007. — № 4 (66) — С. 101-113.
22. Євстігнєєв А. Забезпечувальна природа довірчої власності // <http://justinian.com.ua/article.php?id=1804>
23. Фунтикова Н. В. Доверительное управление по российскому законодательству и доверительная собственность по англо-американскому праву : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. — М., 2004. — С. 11-12
24. <http://www.pravoznavec.com.ua>
25. <http://www.justinian.com.ua>